

Ханты Ясаяң

Сохраняем
традиции
в новом
формате

12.11.2020
№ 21 (3561)

Основана
1 ноября 1957 года

Арсыр мирят дэхсаңа вэлты хятл пида!

Югра мўевен вэлты мирят йктйцийдсйт, 2019-мит ол. И. Самсонова верум хур

Йис юнтты
утат олаңан
путяр мәнәс

» 9

Шуши мир
кәсупсәт – әмәш
па мосты вер

» 11

Йиңклүв,
вәнтлүв
вәньдыты вер

» 13

Шуши мират пата поступсэт олаңан

Ай тэхет потты тыдщ 27-митн шуши мират ассамблея мирхот видеоконференц-связь щирн версы, щит Ассамблея кэща хэ, округ дума депутат Еремей Айпин тэс.

Мирхотн округ дума депутатат Александр Новьюхов, Руслан Проводников, Александр Филипенко, «Ипотечное агентство Югры» тэхи па окружной департаментат кэщайт, арсыр районатн вэлты кэща хуятат вэсат.

Недропользования департамент кэща лаңкэр хэ Александр Комиссаров путэртэс, хутыса 2019-мит одн вут кэртатн вэлты шуши мират нэтсыйт:

» 2008-мит од вүш эвэлт Югра мўевн реестр непек тайлўв. Щата 475 шуши мир вэлты вут кэрт ханшман вэл, дыв 13 миллион гектар мўвн вэлдэт. Щи мўватн 4719 ханнхэ вэл,

манум одн 110 няврем семапитэс, щирн интам округ луваттыйн вэнт кэртатн 1562 няврем вэл.

Лўв ясандад щирн, манум одн шуши эх па мўв илпи питы тащ вўты хуятат кўтэлн 1146 кашащты непек ханшсат, 151 вут кэртан вэлты 2765 ханнхэ вухн нэтсы. Ийха ки лўнатты, 722,5 миллион шойт вух дывела сухуптэсы, щит и ханнхэ пата – 261,3 щурэс арат шойт вух.

Депутатат лўв ясандад хэлэнтмелн лупсат, хуты елды ищиты шуши мирата нэтты мосл.

Хотат омэсты верат тэты департамент кэща хэ Кирилл Мыскин мир-

хотн путэртэс, хутыса 2019-мит одн шуши эх хотат омэсты муйлэтты верн вухн нэтсыйт. Вухан нэтупсы кат поступсы хўват мэсы: ван хатлуп тыдщ 2013-мит од вэнтты вохты непекат ханшум шуши эх пата; «Улучшение жилищных условий отдельных категорий граждан». Олаңмит поступсы хўват 463 семья субсидия вух эша холумсат, дывела 1187,2 миллион шойт вух сухуптэсы. Кимит непек хўват 16 хоттел эх 15,44 миллион шойт вухн субсидия щирн мэсы.

Округ дума депутат Руслан Проводников иньщасэс, хэн вэлты хотат ан тайты шуши эх эвэлт па щи вохты непекат вўты олнитдыйт, ар ханнхэ интам хот ан тайлэт. К.Мыскин ястэс:

» *Интам очередын лодыты иса шуши хуятата субсидия вух мэты щира мўнева 6-кем миллиард шойт вух мосл, щи арат вух хэлум од мэр шуши*

хуятата сухуптэлўв. Щи юпийн нэмэсты питлўв, муйсар йилуп поступсы верты, дэлн шуши хуятата вэлты хотат дэтты пата нэтты. Мосл лупты, щит мет мосты вер, щирн елды ищиты шуши эха нэтты питлўв.

«Ипотечное агентство Югры» тэхи кэща хэ Евгений Чепель ясандад щирн, елды 2021-мит одн дыв субсидия мэты ан питлэт, щи вер хотат омэсты департамент эх тэты питлэт.

Щалта внутренней политика департамент кэща хэ Александр Скурихин «Устойчивое развитие коренных малочисленных народов Севера» немпи поступсы олаңан путэртэс, 2019-мит одн щи непек хўват ханшум 98,2 % вер версы, щирн шуши эх вўды лавалды, вой-хўл велпэсдэты, нявремат вэлдэтты, социальной вератн яма нэтсыйт.

Путэр ханшэс:

Надежда Рагимова

Там ола миюм вухат аршака йисат

Округ дума мирхот пурайн ай тэхет потты тыдщ 29-митн депутатат 28 вер нух вантсат, мирхот онлайн щирн манэс.

Однэлн дыв ханнхэс правайт вэньлыты не елды вет од мэра Наталья Стребкова пирият. Округ дума кэща хэ Б. Хохряков щи олаңан щиты лупэс:

» *Наталья Васильевна вет од щи тэхийн рэпитэс, лўв иса пурайн мўң пилэва яма па тэса рэпитл, мосты пурайн отчэт непекат верл, щирн мўң лаңхалўв, дэлн лўв елды щи тэхийн па ат рэпитэс.*

Мирхотн депутатат там од округ вухат олаңан путэртэсат.

Округ бюджета йиты вухат 14 миллиард шойта аршака йисат, интам щит 237 миллиард шойт вуха йис. Тэруптэты вухат ищи нух энумсат, 8 миллиард шойт вуха, интам дыв 280 миллиард шойта йисат.

Йилпа бюджета ювум вухат мет мосты верата мансат: коронавирус

мэш пурайн пэльніцайн рэпитты хуятата тыдщ вух мэты вера, ан рэпитты хуятата страховой взноса сухуптэты пата, пэльніцаятн йилуп лекщитты тэхет омэсты щира, ан рэпитты хуятата тыдщ вух сухуптэты пата, ар няврем энмэдты эха нэтупсы мэты, округ эманхатлэн шимл тыдщ вух тайты хуятата мойлупсы мойдэты вера.

Щалта депутатат налог вухат сухуптэты

олаңан поступсы йилпатсат, мэта ут щирн ар няврем тайты хоттел эх, мешан пушхиет энмэдты аңкет-ащет интам автобус тайтэд пата налог вух сухуптэты ан питлэт.

Мирхотн уша йис, Югорской семейной капитал тайты хуятат 35 щурэс шойт вух там од суханты вэнтты вўты веритлэт, дывела вохты непек ханшты мосл.

Путэр ханшэс:

Надежда Новьюхова

Хот дэтты па омăсты верăт

Тăм ванăн мўң округ Ипотечной агентствая пицца хăншсўв па арсыр верăт олаңан иньщăссўв. Щăта рэпитты єх щиты юхлы хăншсăт.

Интăм 2013-мит ол Иван хăтлуп тылăщ 31-мит хăтл вѐнты йилуп хотăт мăты муй па омăсты очередьн округ шуши мир эвăлт 2 082 хуят долъ. Тăм олн 174 хоттел єх субсидия вух вўлдăт, щи вух унтасн лыв хот лѐтты муй па омăсты веритлăт.

Субсидия вух олаңан уведомление непек єша холумтум юпийн хотăт лѐтум єха 15 хăтл мър щи олаңан юхлы пицца китты мосл. Хулна хот ан лѐтум єха 90 хăтл мър щи вер верты мосл па хот лѐтты. Вантэ, лыпăт хойты тылăщ 1-митн уведомление непек єша холумсăн ки, щи непек

ван хăтлуп тылăщ 20-мит хăтл вѐнты єр тăйл.

Тăм ол субсидия вух щи єх холумсăт, хуйтат 2013-мит олн ван хăтлуп тылăщ 31-мит хăтл вѐнты вохты непекăт хăншсăт па очередя долъсăт. 2020-мит олн щи вера 1 867 748 136,63 шойт вух есăдсы.

Ванкўтлы хăннехуят вѐлты кертăтн хот лѐтлăт муй па омăслăт. 81 процент арат єх «Лѐттытыныты», 16 процент арат єх долевои щирн, тѐп 2 процент арат єх лўв сатгала хотăт омăсты кашашты непекăтн єш посăт пунсăт.

Мўң Ипотечной агентства кѐщайт иньщăссўв: «Ипотечной агентства хуца очередьн хулна 2006-мит ол вѐнты вохты непекăт хăншум єх долълăт, тѐп итѐх хуятăт хулна субсидия вух єша ан холумсăт, муй пăта?» Юхлы лыв щиты хăншсăт, мăтты ки щи єха ванкўтлы йилпа мосл мосты па вохты непекăт китты. Субсидия вух холумты лăнхалăт ки, щи олаңан ищи мăнум ол сухантты елпийн вохты непек хăншты па китты мосл.

Очередьн долъты хуятăта Ипотечной агентства єха мосл хăншты: йилуп сотовой

телефон номер, йилуп электронной адрес, йилуп вѐлты хот адрес, лѐлн субсидия вух вўты пура ки юхтăс, дыв имухты хăннехуятăта уведомление непек китты веритсăт.

Мўң иньщăссўв: «Итѐх пурайн субсидия вух єша холумты очередьн хоттел єх худыева долълăт, тѐп и хуят вохты непек хăншăс. Лўв антѐма йис ки, хуйтат елды щи вер тѐты питлăт?» Юхлы щиты хăншсы. Хоттел єх эвăлт вохты непек хăншум хуят антѐма йис ки, елды щи вер пуляң рѐтл (вохты непекан хăншум) хуят тѐл. Антѐма ювум хуят олаңан па елды щи вер тѐты хуят олаңан мосты непекăт ищи Ипотечной агентствая китты мосл.

Путър хăншăс:
Людмила Гурьева

Муй вўрн долмаха єх эвăлт йира питты

Тăм олăтн мўң Югра мўвевн карты пун мухты вух долумты єх вера ара йиты питсăт. Лыв сыр-сыр пищ тăйлăт, щит йилуп информационно-коммуникационной технологияйт.

Мўң Югра мўвев хуца щи долмаха єх каталты тăхийн кѐщайт рэпитл О.В. Ярошенко. Лўв путăртум ясăңан, 2020-мит олн мўң мўвевн 4 100 пўш щимăщ вух долумты вер вѐс, яха лўнăтман єх эвăлт иса долумса 380 шураç вух.

Мет вера долумлăт вѐн вошăтн, щит Сърханлăн, Нижневартовскан па Ёмвошн, вантэ, щи вошăтн интернет яма рэпитл, щи пăта карты пунăт мухты путăртты пищ ям.

Хѐн Олег Васильевич айкелăт акăтты єх пида путăртăс, лўв лупăс хѐлум пищ олаңан, мăта тăхет мухты долмаха єх вера ар вух долумлăт.

Мет ар пўш долмаха єх мăты вух шавиты хотăт эвăлт звонитсăт, щăлта интернет мухты пурмăс лѐтты тăхетн єх ар пўш депăлтъйлсайт, па биржа хуца, щит вухн юнтты тăхет.

Тăм олăтн долмаха єх мет ар карты кел хўват путăртты питсăт. Дыв вўща верлăт, щăлта мăтта нем луплăт па иньщăсты олнѐтлăт, муйсър нăң сѐт тăйлăн вух шавиты тăхийн, муй арат вух тăйлăн. Луплѐн ки щи верăт олаңан, щиты щи нăң тăюм вухлăн имухты долмаха єх хуца мăнлăт, тăмиты щи мўң округ єхлўв вухăт вѐшлăт.

Тăм йисн щи єх вера хошты питсăт йилуп пищăт мухты путăртты, щит IP-телефония, SIP-телефония, щи мухты звонитлăт, нăң карты пунѐн хуца кăл, мăтты щит вух шавиты тăхи эвăлт айкел юхтăс.

Олег Васильевич путăртăс, муй вўрн щи атум верăта ан хойты. Мет олаңан яма вантты мосл, мăта хăннехѐ путăртăл, вѐды хуят ки, вѐды номер ки карты пунѐн єша ал па вўе. Вѐтан номер эвăлт ки звонитлă, вух шавиты тăхи эвăлт муй па па ушăң тăхи эвăлт. Щирн мосл карты пун мухты банк эвăлт иньщăсты, тăм ведщи путăртум

хăннехѐ щăта йина рэпитл муй па антѐ.

Интернет мухты пурмăс лѐтты тăхетн, щăта па имухты, пурмăс ан вантан ан рăхл тыл худыева сухуптăты. Пурмăс ки юхăтл, тѐп щирн хăщум вухлад китты мосл.

Вера давăрт тăмăщ долмаха каталты, дыв хуты арсыр вошăтн вѐлăт, 98 % щит па мўвăтн, па вошăтн, мўң округев хуца ан вѐлăт. Тăм олăтн щи долмаха эвăлт аршăк хуят каталса, тѐп долумсăт па щи киньща аршăк єх эвăлт. Карты пунăт мухты долумты єх ара йиты питăс.

Путър хăншăс:
Пѐтр Молданов

Рәт ясаң тәты верәт тўңматты мосл

Тәм оң ай тәхет потты тыдәщн колледжәтн вәндтыйлты айлат әх күтн хәнты, вухаль па юрн ясаңәт әхтын кәсты ширәт ләщәтыйлсыйт. Мет олаң пўш щимәщ кәсупсы тәнял верәнтсы.

Тәм оң Игрим, Сәр-ханл, Лаңки пос, Нуви сәңхум вош поли-технической колледжәтн па Ёмвош технолого-педагогической колледж хуши вәндтыйлты айлат әх хәншсәт. Хәнты ясаңән – 23 хуят, вухаль ясаңән – 14 хуят па юрн ясаңән – 1 хуят. Рәпатайдал вәндтыйлты вошладн хәншсәт па щәлта Ёмвоша китсәдал.

Кашән непекн немасыя номер хәншсы, мәта хуят рәпата – уш әнтәм вәс. Хәнты ясаңән Ас-угорской институт эвәлт В.Н. Соловар, В.В. Сязи, «Хәнты ясаң» газета эвәлт Н.И. Вах рәпатайт вантсәт. Вухаль ясаңән – Ас-угорской институт эвәлт М.В. Кумаева, С.С. Динисламова, развития образования институт эвәлт Е.У. Акбаш.

Ләдн мулты тәхия питты, 50 балл ёша павәтты мосәс. Хәнты ясаңән немхуят 50 балл вәнты әнт юхтәс. Тәта мет ар 47 арат балл Нуви сәңхум колледжән вәндтыйлты эви Валерия Кантерова вўс.

Вухаль ясаңән Богдан Немаздин нух питәс, лўв 76 балл ёша павтәс. Тәм айлат хә ищи Нуви сәңхум вош колледжән вәндтыйл.

70 балл вәс. Тәм оң шимл айлат әх рәт ясаңән сочинения хәншсәт па хәнты ясаңәт рўщ ясаңә тулмащтәсәт. Тәнялщимәщ хуят аршәк вәс. Интәм литература ширн тәсашәк тестовой заданияйт версәт. Рәпатайт ванттыйн имухты кәл, няврем рәт ясаңәл вәлдә муй әнтә.

Юхи хәщум оләтн округе вәшколайт хуши рәт ясаңә факультатив ширн тәты питсы. Мосәң, тәп кәт әшколайн щит урокәт ширн тәды. Тәм олимпиада кәсупсәңән мухты вәндтәты әх шиваләсәт, хути нявремәт рәт ясаңәл вевтама вәты питсәт. Ма нәмәслум, хути елды щи вер ән тўңматты ки, айлат әх рәт ясаңәл иса юремәләл.

Ас-угорской институтн рәпитты не Виктория Сязи тәм оң кәсупсы олаңән щиты лупәс:

» Кәсупсы тәм пўш ай тәхет потты тыдәщ 29-мит хәтлән ләщәтсўв. Щит мўң кимит ол тәп верлўв. Кәт ол мәр рәпатайт ванттыйн лупты мосл, хути тәнял нявремәт ймашәк хәншсәт. Тәм пўш хәнты ясаңән немхуят 50 балл вәнты әнт юхтәс. Тәнял мет вән

Путәр хәншәс:
Надежда Вах

И.М. Молданова вәндтум эвиләд пида, 2019-мит ол

Йилдуп щирәт ләщәтлдыйт

Ай тәхет потты тыдәщ 30-мит хәтәлн Ёмвошн телевиденияйн, радивайн па газетаитн рәпитты хәннехуятәт округе Информационной технологияйт тәхи кәща Павел Ципорин па «Открытый регион» тәхи кәща Маргарита Козлова пида немасыя верум мирхотн ийха вәйтантыйлсәт па путремәсәт.

Мирхота әктәщум хәннехуятәт елпийн П. Ципорин путәртәс, муй ширн тәм йисн округе луватн сыр-сыр йилдуп айкел ләщәтты щўңкәт верлдыйт.

» Мет олаңән мўң хушева «Госуслуги» порталн Югра мўвевн вәлты әх пәта арсыр

электронной ширн айкеләт китты щўңкәт тўңширәна па тәса ләщәтсўв, – тәмиты Павел Ципорин нәхмәс.

Араттелн 166-мит щимәщ айкел ищи кўрумн верты тәхи Информационной технологияйт хуши вәлты әх Югра мўвев луватн тәса версәт.

Кимит ясаңә тәм мирхотн «Открытый регион» тәхи кәща М. Козлова тәс. Лўв путәртәс, хути индыв хушеда рәпитты хәннехуятәт уша версәт, муй ширн тәм йисн Интернет пида округе хўватн араттелн 93,7 процент арат хәннехә вәлдәт па сыр-сыр айкеләт лыв күтәлн китләт. Социальной сеть па ар-

сыр сервисәң немуп тәхетн ищиты 96,4-кем процент хуят рәпитл.

М. Козлова па П. Ципорин нумәс версәңән, хути йилдуп поступсы елды вўты китумтак питләңән. Вантә, Интернет щўңкәт такды тәм йисн ищипа вәлты ән рәхл.

Путәр хәншәс:
Владимир Енов

Айкеләт әкәтты па хәншты ёх нўшайдал олаңан путәртсәт

Ай тәхет потты тылащ 19-21-мит хәтләтн Москва воша Россия мўев арсыр тәхет эвәлт айкеләт әкәтты па хәншты ёх юхтыйлсәт. Щәта дыв вәндтыйлсәт, хутыса йилуп щирн айкеләт хәншты па мирева тәты мосл.

Олаңмит хәтлән «Качественная пресса и перспективы её развития» мирхот вәс. «Журналист» немпи журнал кәща не Любовь Петрова мойң хуятәта вўща ясаң лупәс. Лўв ясәндал щирн, тәм ол коронавирус мәш пурайн айкеләт ләщәтты хуятәта давәрт рәпитты вәс:

» *Мет давәрт газетайта вәс. Вудаң нәтупсы Роспечать, Минцифра па оса рәпитты тәхет ёх версәт. Дыв унта-сәлдн газетайт ищи щи непека хәншсыит, хута коронавирус мәш пурайн мет давәрта рәпитты тәхет хәншман вәлдәт. Щирн дыв ищи налогәт па артна вухәт әхәтшәк сужуптәты щир тайлдәт па льготной кредитование щирн вухн мәлдыит.*

Мирхот пурайн щимәщ верәт олаңан ясаң мәнас: «Муй пәта регионәтн вәлдты айкеләт ләщәтты тәхет пәлдәт», «Хутыса газетаятн шуши мирәт культура давәлты?», «Хутыса айлат ёх пида рәпитты?», «Хутыса газетая интернетн яма па тәса рәпитты хуят (рўщ щирн блогер) вохты?».

Мойң ёх пәта вән ванл-тупсы пўншсы, щәта Башкортостан мўв айкеләт ләщәтты ёх верум хурәт ванлтәсыит. Щи мўв эвәлт айкеләт әкәтты хуятәт ән юхәтсәт, щирн дыв видео щирн

рәпатаел па ванл-тупсәл олаңан путәртсәт.

Щәлта мирхога юхтум ёх айлат хуятәт пәта верты айкеләт олаңан кўтәдн путәртсәт. «Baza» немпи айкеләт ләщәтты тәхи пўншты хә Никита Могутин ясәндал щирн, айлат ёх пәта интәм «Tiktok» немпи ут щирн айкеләт ләщәтты мосл. Щәлта Instagram, Telegram, Вконтакте па па тәхет мухты айкеләт ләщәтты вер олаңан путәртсәт.

Россия мўевн арсыр вошәтн айкеләт ләщәтты ёх пәта кәсупсы верман вәс, щи мирхот пурайн нух питум ёх ишәксыит.

Ай тәхет потты тылащ 20-21-мит хәтләңән «Особенности работы Digital-ресурсов, возможности и успешные практики их монетизации» немпи мирхот вәс. «Журналист» журналн рәпитты не Камилла Нигматуллина юхтум хуятәта путәртәс, хутыса арсыр социальной сеть хуша вух холумты рәхл. Улан-Удә вош эвәлт юхтум «Информ Полис» тәхи кәща хә Чингиз Дагаев ясаң тәс, хутыса редакцияйн йилуп щирн агентства пўншты щир вәл, ләдн айкеләт тыныты па щи унтасн вухәт ёша холумты.

Щәлта «Планёрка» немпи медиапроект ләщәтты хә Александр Литвинов путәртәс, хуты интәм кашәң газетайн Telegram-ка-

» Айлат ёх пәта верты айкеләт олаңан путәртләт

» «Планёрка» немпи медиапроект ләщәтты хә Александр Литвинов. Н. Рагимова верум хурәңн

нал пўншты мосл. Лўв путәртәс, хутыса щи ут ушхуля верты, ләдн аршәк хәннехә щи тәхийн айкеләт ат лўнәтсәт.

Щәлта итәх газетаятн верум каналәт лўв вантәс, ястәс, хутыса щитәт нух алумты мосл.

Мосл лупты, айкеләт әкәтты па хәншты ёх пәта верум мирхот ләщәтсәт «Журналист»

журналн рәпитты ёх, «Золотой фонд прессы» тәхи хуятәт. Щит айкеләт ләщәтты ёх пәта мосты мирхот вәс, щи унтасн Россия мўв газетайт мир пәта мет мостыя йилдәт, аршәк хәннехә, аршәк айлат хуят газетайн айкеләт лўнәтты питләт.

Путәр хәншәс:
Надежда Рагимова

Шуши мир йис верят тэл

Вэйт дор тылащ 23-мит хатл вүш эвэлт па иса 25-мит хатл вэнта Мегион вошан Экоцентр немуп тахийн мўвэт-йинкят лавалты «Хатлые» ёманхатл версы. Округ мўвев луватн лэщатум ёманхатлн ши тахи көща Руслана Галив айкелат верас.

▲ Р.Б. Галив ланкар неңдал күтулн «Хатлые» ёманхатлн. В. Енов верум хур

Руслана Богдановна, нан увас мўвева юхатты елпийн па хута вэсан?

► Ма Украина мўвн Крапивник немуп ай көртан Ивано-Франковской областн Прикарпатье кев пелакхуща сема питсум па айтелн енумсум.

Мет оланан рет көртемн нивалмит класс вүш вэнта вэнлтаты ашкол-лая янхсум. Эхатшак 11-мит класс вэнта па вэн көртан вэнлтыйлсум.

Ашколаём сорни мевл пос пида етшуптасем. Ма аңкем математикая нявремат вэнлтуман рэпитас, ши пата шеңк ланхас, лелн ма иса лув лангас, педагогической институтн ат вэнлтыйлсум па ашколайн рэпата ат тайсум.

Ма па иса па ширн нэмассум па археолог ширн вэнлтыйлты нумас

версум. Немасты вер – шит тэп и вер, вэлупсы ширев ищипа па ширн итэх пурайн манты пиньшыл.

Мет оланан ма швейной училища хуща лэматсухат ёнтасты не шира и ол мэр вэнлтыйлсум. Шиверюпийн ма велши Нижневарт-овской государственной педагогической институтн художественно-графической факультета питсум. Еша вэс ши вэнлтаты тэхем ма яма етшуптасем.

Хэн па нан там Региональной историко-культурной экологической центр немуп тахи хуща Мегион вошн рэпитты питсан?

► Там тахийн ма иса 2002-мит ол вүш эвэлт рэпата мушатсум. Сырья, вантэ, мўң тата сырсыр этнографической экспедицията иса

янхсўв па ханты муй юрнат вэлупсы верат нух ханшсўв. Ши тумпийн арсыр хурат шуши мир оланан вўсўв. Имудты шимаш янхты вер пурайн Варьеган көртан нэптан юрн ики Павел Янчевич Айваседа пида вэитантыйлсўв. Лув тамхатл вэнта мўң хущева юхтыйл, сырсыр вератн иса нетумтал.

Руслана Богдановна, муй амаш нын лэщатты рэпатайлдан иса тайлат?

► Мўң тайты Региональной историко-культурной экологической центр немуп тэхева там йисн Мегион вошан йис пурмасат акатты хот, Центр народных художественных промыслов и ремесел, экологический парк «Югра» луңман вэллат. Ши пата мўң ямкем арат арсыр рэпата тата тайлув.

Муй арат ханнехө, муйсар тэхет эвэлт «Хатлые» ёманхатла юхатсат?

► Там пўш мўң ёманхатлэв постаты мойн хуятат Венгрия, Эстония па Финляндия па хон пелкят, Нижневартовск, Сэрханл, Мегион, Ёмвош, шалта Нижневарт-овской, Сэрханл, Нуви санхум районат эвэлт ищиты юхатсат. Арателн 50-кем мултас ханнехө яха акташас.

Муй ширн ар пелак эвэлт ийха акташум хуятат нын хуцана «Хатлые» ёманхатл посталат?

► Мет оланан Мегион вошн наука ширн лэщатум вэитантупсы версўв, хута рет яснат, литература па йилуп киникайт ханшты шират оланан путартсўв. Эхат «Югра» немуп экологической парк хуща ёманхатлэв постасўв. Тата айлат ех пўпи якты хот верата вэншак хуятатн ямсыева вэнлтасыйт. Шалта тэса верантты ех тунты венш хурасат пўпи якты хот пата лэщатты шират айлат хуятата адьсат. Ши тумпийн тэс неңат лон верты, тэса ёнтасты па арсыр ханты дегутат кавартты айлат эвет вэнлтасат. Мет юхи хашум күтн арсыр якты-ариты хотат хурасан ванлтупсэт версат.

Путар ханшас:
Владимир Енов

Ёмәң вер муй па ёмәңхәтл?

Хәлүмьяң мултас ол мәр «Торум Маа» йис пурмәсәт шавиты хот рәпатнекәт хәнты, вухаль, юрн мир йис вәлупсы олаңән айкеләт тәләт. Тәм ех унтасн мўң уша павәтты веритлўв, хутыса йистелн вән ехлўв вәсәт, йис ёмәң верәт, рәт ясәт па культура лерамтты ширәт олаңән уша верлўв.

Л.В. Кашлатова

Әмәш ванлтупсәт тумпийн тәта рәпитты апрәң па нумсаң неңәт-хәйт сыр-сыр мосты вәндтәты хәрәт, мирхотәт, дўңтупсәт, йис ёмәңхәтләт тәса дәщәтләт. Шуши мирлўв йис пурмәсәт йилпатты, йис ех пойкщәты верәт, ёмәңхәтләт па юнтәң хәрәт тўңшираңа ванлтәты шира дыв Ёмвош округев, пил Ямал мўв вошәт па кәртәт эвәлт йис верәт яма вәты хәннехуятәт вохләт, ләдн нумса пунты, хутыса йис ширн сыр-сыр верәт дәщәтсыйт. Тәта дәпи севсәт, нюхи хот лыпи пурмәсәт дәщәтсәт, хушапәт ентсәт, вой-хўд велпәсләты вера немасыя щўңкәт версәт, увәс мир няврем пәта сыр-сыр юнтутәт па пасты йис ширәт йилпатсәт. Шци вера мўңева вәндтыйлдыт мосл.

Тәм вәйтантупсәт шеңк мосләт. Вантә, тәта мўң шуши мирлўв әнтә тәп вәйтантыйлдәт, тәта

па мир мўң йис вәлупсәв олаңән әмәш айт уша павәтләт.

2012-мит ол вўш эвәлт «Торум Маа» рәпатнекәт «Этнографические посиделки» немуп вәйтантупсы дәщәтләт. Йя-ха әктәшум вәна пелка ювум па айлат ех арсыр йис верәт олаңән уша верләт.

Шциты тәм ванән Ёмвошн интернет хўват вәйтантупсы вәс. Он-лайн ширн әктәшум хуятәт «Хутәң хурас» шцит ёмәңхәтл муй па ёмәң вер?» олаңән путәр тәсәт.

Шци вер пәта немасыя хәс мултас ол Сўмәтвош йис путрәт, моньшәт, арәт әкәтты тәхийн каркам па путрәң хәнты ими Любовь Васильевна Кашлатова вохсы. Па научной рәпатнек иты лўв ванкўтлы округ луваттыйн арсыр дўңтупсәтә яңхәд, ләдн әктәшум мира дәщәтум путәрләд ванлтәты.

Вантә, кашәң мўвн, кашәң рәт ех хуца юкан ёмәң тәхи вәд.

«Хутәң хурас» ёмәң хәр тәп Кәдтащ кәртәң вәлтты ех пәта вәлдял. Шцит пәта кашәң хәннехәя шив мәнты ән рәхл.

Любовь Васильевна ясәт ширн, тәм ванән лўв интернетн әмәш путәр вәйтәс, мәтты ки, «Хутәң хурас», «Хутәңа па ям вәлум па вўща вер верты порыңән» «Вурңа хәтл» иты ёмәңхәтлә айлдыйңән па постәдыйңән. Шцит ювра путәр. Шциты путәртты ән рәхл, вантә, кашәң мўвн, кашәң рәт ех хуца юкан пойкщәты тәхи вәд. Интернетн па хәншман, хути әнтә тәп «Вурңа хәтл» постәлы, «Хутәңа па ям вәлум па вўща верты» немпи верәң ишипа ёмәңхәтл.

» **Ма шит яма дўңәтсем, щәдта нумса юхәтсум шци олаңән мет яма уша верты па нух хәншты мосл. Вантә, мосл, ләдн иса мир тәм ёмәң вер олаңән тәса нумса ат пунсәт. Сырыя ма архивной па полевой непекәт кәншсум, яма нух дўңәтсәдам. Щәдта уша версем, хути мўң Кәдтащ Ими Аңкев хутәң хурасупн яңхәд па ёмәң тәхи тәйл. Шци ёмәң тәхи Кәдтащ кәртән вәд, хута сырыя мўң опраш ехлўв, аңкаңкилўв, ащилўв вәсәт. Дыв кашәң товийн, хән хутнәт морты мўв эвәлт юхәтсәт, щәта еңта пәсан верәнтсәт. Сўсн па**

хән хутнәта юхды кәратты пурая йил, мәнты пәсан верәнтсәт. Шци мәнты-яңхты пәсанән йир верәнтсәт. Щәдта щәрты ех ясәң вўйлясәт па лупийдсәт: «Сорни Аңкиев шци юхтәс. Мўң пилдәва тәта омәсты пилд». Шци юпийн Кәдтащ Ими Аңкев хутәң хурасупн мәнталд едпийн рәт ехлўва лупд: «Нын тәта яма хәщәтн, ма па елды мәнлүм. Тәта вәлты ех яма ат вәлдәт».

Шци пәта тәм ёмәңхәтл тәп шци ехлўв версәт, хуйтат тәта вәсәт. Икет яңхсәт ёмәң тәхия, имет па юдн омәссәт. Интәм Кәдтащ кәртәвн немхуят әнтәм, пурмәслўв иса нух хирсайт. Шци пәта мўң Муликәртән ёмәң лупас омәссүв. Интәм мўң рәтлўв кашәң ол шив поры верты яңхләт. Муликәртән щикўш ехлўв вәлдәт, дыв иши поры верәнтләт, тәп йир такды. Шци олаңән ма лупты шци вўтщәсум, ләдн кашәң хәннехә лыпия ат питәс, хути «Хутәң хурас» немпи шир – Кәдтащ ех пәта мет ёмәң вер, – айкел тәс Любовь Кашлатова.

Мосл ястәты, шуши мир ёмәңхәтләт па ёмәң верәт олаңән Томск вош университет хуца рәпитты не К.П. Черемисина иши хәншәс. Шци олаңән тәта <https://cloud.mail.ru/public/Eogk/QLFQJLLy4> лўңәтты рәхл.

Тәм путәр дәщәтәс:
Ирина Самсонова

ВЭНТ МОНЬЦАТ

А. Иштимирова-Посохова моньц лўнцтл

Р.Г. Решетникова хилэцна моньц моньцл

Вэн амтн, хэн шуши айдат ёхлўв йис верат дерамтты па елды тэты кеши арсыр мосты верата вўянтлцт. Там апрцн ёх кўтн Ёмвошцн киникайт лўнцтты хотн рэпитты и пелцк вухаль, и пелцк ханты айдат не Алла Иштимирова-Посохова верды цн омцсл. Кўш и амцц проект етшуптл, имухты па йилуп вера кўншемцл.

Шиты 2018-мит ол вўш эвцлт там нумсцн айдат не «Вэнт моньццт» немуп вер олцнтцс. Вантэ, йистелн кашцн мир хуца етна йитыйн олум елпийн щцщетн, ццкетн пушхцта моньццт, йис путрцт моньццдйит. Щцлцта щи пушхцт вэна йитэлн щи йис путрцт елды дыв тэпиелцлц тэлцт.

Шиты йис моньццт и ёх эвцлт йилпа енумты хуятцт вэнтц щи вэллцт. Моньццлўв, йис путцрлўв вэлўв ки, рэт ясцев цн вэтщцлэв.

2020-мит ол вэн кер тылцщ вўш эвцлт «Вэнт моньццт» вер интернетн онлайн щирн лэцццтлцйт. Елды нух хцншум путрцт YouTube, VK, Одноклассники па Ёмвошцн киникайт лўнцтты хот сайт хуца видео щирн вантты рцхл.

Щи пцтц тцмхцтл ищиты арсыр луват

хцннехэя ханты муй вухаль па рўщ ясццтн моньццум путцр тыв rgnugra@mail.ru китты щир вэл.

Алла Иштимирова-Посохова ясццт щирн, интцм видео щирн 70-кем моньц тэса нух хцншман вэл. Щитцт Касум, Сэрханл, Вах юханцт хуца вэлты па Ямал мўв Шурышкарской район эвцлт хцнтэт па Лэв, Лозьва юханцнн вухалят китсцт.

Кэщц айдат не дцнхцл, дэлн мўн тынцн Югра мўвев 90 ол сема питум хцтл вўш эвцлт постцты ёмцнхцтл вэнты 90 шуши мир моньц ат цкмцс.

Интцм шуши мир писателят хцншум моньццт, щит М. Вагцова, В. Енов, М. Анисимкова, А. Конькова, Г. Слинкина, Т. Чучелина па рэт йис путрцт интернетн шивалцты рцхл.

Мет ай моньц моньцты пушхц 7 тцл, мет

Тэц кэртцн вэлты вухаль ими А.К. Самбиндалова

вэнлцт хцннехэ 74 ола йис. Ёмцщ, хуцы арщцк моньц Сэрханл мўв эвцлт китсы.

Мўн щиревн, Алла Иштимирова-Посохова вэн вер тэл. Вантэ, видео щирн хурамцн шуши мир лэмцтсухн рэт ясццнн тэса моньццум хцннехэ йис вэлупсэв па сорни ццки ясцев дерамтцл па елды тэл. Щи ясцн веккеши вэлты питл.

Тынцн шуши мирлўв, щи луват цм вер вераты, увцс мўвев ёмцнхцтл вэнтц худна щир вэл моньццт, йис путрцт видео щирн нух хцншты па апрцн Алла хуца китты. Хэнты пурайн нын нявермдцн, хилыдцн щитцт шивалцлцт па амтцнц йилцт.

Путцр хцншцс:
Ирина Пословская

Йис юнтты утат олаңан путар манас

Ёмвошаң Ас-угорской институт хуца ай тәхет потты тылащ 21-22-мит хәтләнән вебинар-практикум верса. Тәм пұш ёх йис юнтты верәт олаңан путартсәт.

Тәп щимәщ юнтты верәт олаңан, муй тәхийн Ямиева нәмәсты мосл, щит муй вўрн ёх эвәлт верум юнтты утат әкәтты па лосытты, муй вўрн сәвты лакәт верты, муй вўрн топи-сан юнтты.

Тәмәщ путраң верәт 2018-мит ол вўш эвәлт тывты питсәт, щит «Этноигротек» немуп про-ект. Тәм мәшаң шәкәң олн щимәщ вер верса конференц-связь мухты, zoom щўңк мухты.

Тәм вебинарн ветъ-яңкем хуят вәс. Щит вәндтәты ёх, вәнд-тыйлты нявремәт, йис верәт шавиты тәхийн рәпитты ёх па наука щира вәлты ёх. Лыв сыр-сыр вошәт, мўвәт эвәлт вәсәт: Ёмвош, Касум вош Нуви сәнхум район, Лямина па Рускинской вош Сәрханл район, Няксимволь па Тәк вош Сўмәтвош район эвәлт. Хўвшәк мўвәт эвәлт ёх па путартсәт, хә-дәнтсәт, щит Питляр кәрт Шурышкарской район Ямало-Ненецкой округ эвәлт. Щи киньща

хўвшәк мўв – щит Уфа вош па Нарьян-Мар вош. Па хон пеләк эвәлт па и хәннехә вәс, щит Инсбург вош Австрия мўв эвәлт.

Ёх хўв мәр путартсәт наука верәт щира, щәл-та па шуши мир юнтты верәт немасыя ванл-тәсийт, муй тәхийн яма нәмәсты мосл. Щәлта па па мўв ёх щи хура-суп юнтты верәт па ванлтәсийт, щит щеләт, лыс сәвты верәт, топис юнтты ут.

Тәм семинар тўвум не Татьяна Волдина ям вўща ясаң лупәс путартум па хәдәнтум ёха. Лув ясәлн, вера сора тәм семинар манас, арал пеләк ёх ясаң вўша ән юхәтсәт, арсыр юнтты верәт олаңан, юнтты утат олаңан тәм пұш ән путартсәт. Щәлта па лўв лупәс тәм ям верәт елды тәты олаңан, сыр-сыр мир йис юнтты утат олаңан па пұш па путартты питләт.

Путар хәншәс:
Пётр Молданов

^ Я.Н. Тарлин хәнты юнтут ванлтәл. 2015-мит ол

^ Нявремәт кўсийн юнтләт

^ Вет дов тынуп ёх

^ Лўк мевәл лўв

Увас тэрүм түт ат вудийл...

Ям арат од юхды ма Дорвош район Муши көртән «Ван рэтят» немпи фестиваль пурайн арсыр ариты-якты тэхет вантсум, щи күтн «Опаль түт» (касум ширн «Увас тэрүм түт») немпи Ямкөртән ариты тәхи ёх вөсәт. Щи тәхи көща не Валентина Кимовна Пырысева пида путärtсум.

Валентина Кимовна, еша «Опаль түт» немпи ариты тәхи олаңан путärtга.

► Мўң тәхев 2004-мит одн Ямкөртән тывас, щи пурайн ма Овкөртән культура хотн рәпитсум. Щи пурайн ма ипуляң ай эвет ариты-якты, етнхотят альты вәндтәсум, тәп дыв хулыева вәна йисәт, интәм арсыр вошатн вәлләт. Ин мўң хущева 45-55 од луват хәт не ариләт.

▲ «Опаль түт» мир ещәлт ариләт. Л. Гурьева верум хур

И имев Раиса Сергеевна Шишкина шеңк хурамәң арят хәншәл, щитәт мўң арилүв. Щи тумпи Дорвош район вөтаң ёх, щит Тамара Александровна Пырысева, Надежда Егоровна Лонгортова (Рускалмова), Леонид Петрович Лонгортов па па хуятәтн хәншум арят арилүв.

Муй олаңан арилүв? Аңки-ащи, хурамәң Кев мўвев-йиңкев, ташәң вўлең, хўд велты ёхлүв, хәнты мир ёмәңхәтләт па па верят олаңан арят арилүв. Щи тумпи хәнты мир йис вәлупсы, моньщәт эвәлт етнхотят ванлтәлүв. Мўң имилүв тәса хурамәң ләмәтсукхәт ёнтты, тўрлопсәт верты хошдәт. Имилүв худна ашколайн, культура хотн муй па хўд велпәсләты тәхетн рәпитләт.

Ямкөртән арсыр ёмәңхәтләт пурайн етнхот альлүв. Дўң пурайн ёмәңхәтл дэщәтман хўд велпәсләты, тәдн – вўды

тащ давәлды ёха яңхлүв, дыведа шеңк әмәщ. Щи тухәлпи Дорвош район хўваттйин арсыр ёмәңхәтләта яңхлүв. 2016-мит одн Утвошкөртән Пўпи якты хот вәс. Кашәң пўш «Ван рэтят» фестивалә юхтыйлдүв, щит 2006-мит од вўш эвәлт лэщәтлы. Тәта мўң па ариты-якты ёх педә вантлүв, вәндтййлдүв, күтәдн путärtлүв, мосты верят олаңан иньщәсүв, нўшайт вәлләт ки,

имухты Дорвош район культура верят тәты ёха луплүв.

Ямкөрт олаңан еша путärtга.

► Щи көрт Щаня юхан хонәңан омәсл. Мўң көртәв 226 од юхды тывас. Йистедн тәта хәнтәт вўды таш давәлсәт, хўд па вой велсәт. Интәм мўң хущева кәтсоткем хуят вәл. Мўң көртән Артанзеевәт па Куртямовәт хәнты икет

ЛЎВ ОЛҢАЛН

Валентина Кимовна вән кер тыләщ 19-митн 1968-мит одн Щаня мўв Нымвошкөртән сема питәс, щит Овкөрт эвәлт 12-кем верста хўваттйин вәл. Ащел – Ким Александрович Макаров, аңкел – Акулина Петровна, эви опращнемл Артанзеева. Семьйин лапәт няврем енмәс. Яң класс юпийн Санкт-Петербург вошн А.И. Герцен немпи педуниверситет етшуптәс, ай нявремәт вәндтәты неңа йис, тәп щи рәпата ән тәс. Арсыр рәпатайт верәс, хәткем од культура хотн рәпитәс. Нйәл няврем енмәлтәс, щит Анна, Юрий, Сергей, Антон.

яңмит бригадайн вўды таш давәлләт. Ма икем ищи ар од вой-хўд велпәсләс, әнтәма йис.

Советской лащ пурайн тәта вән кәртәпка хәр вәс, 2013-мит од вўш эвәлт йилпа Дорвош районәв пәта кәртәпка, капуста па арсыровощәт омәсты питсүв.

Көртәвн нянь верты хот, хәтл мәр нявремәт тәйты хот, ай леккәр хот, культура хот вәлләт. Ям арат од юхды арсыр воньшумутәт, тулхәт, нохәр семәт эвәлт епләң летутәт верты ми-низавод омәссы. Юхи хәщум олаңн вәна пелка ювум па ар няврем тәйты ёх пәта яңкем йилуп хот омәссы.

В.К. Пырысева пида
путärtәс:

Людмила Шульгина

Шуши мир кәсупсәт – әмәшц па мосты вер

Ши вер ханты, вухаль па юрн мирәт йис культура дунман вәд. Вантә, айтелдн увәс хәннехә вой-хүд велдман, вүдәт лавәлман, сыр-сыр пурмасәт верман па лавәрт вәнтәң вәлупсийн вәлты тәса хошман, күш вәнт кәртәтн, күш дәшцкам нәрумн вән әхдал партум ширн вәлдәт.

Ал хәннехәя шеңк лавәртпитлшиты вәлты. Тәп каркам па апрәң, пәсты күруп па рәпата педа сәмәң, верәң па елды вүратты хуят вәнт шушийн вәлты веритл. Ишимәш хәннехә хураслад увәс мир кәсупсәтн мосләт.

Мәта пура вүш эвәлт мүвевн шуши мир кәсупсәт ләшәтты питсыйт? 1936-митн айдат әх күтн мет олаң кәсупсы версы. 1946-мит одн шуши әх кәсупсәт округ луваттыйн ләшәтум поступсыя нух хәншсыйт. 1956-мит од вүш эвәлт правительства әх увәс мир кәсты верәт елды тәты пәта нәтты питсәт. 1957-мит одн мет олаң партупсәт па кәсты әх пәта 1, 2 па 3 разрядәт версыйт.

1960-мит одн Ямал мүвн Пулңавәт вошн шуши әх күтн олаң-

мит кәсупсы мәнәс. 1972-митн увәс мир кәсупсы верәт тәты пәта Россия мүвтел тәхи пүншысы. 1975-мит одн шуши кәсупсәт Россия мүв әрашты непека чемпионат ширн нух хәншсыйт па вүсыйт. 1992-мит од – мет вулаң ол, вантә, Увәс әх әрашты верәт мүвтел мир күтн ләшәтты питсыйт. Тәмхәтл вәнты ши кәсупсәт ипүш кәт од мәр Россия, Швейцария, Голландия, Канада, Германия па па хон пеләк мүвәтн вәлты әрашты хуятәт күтн ләшәтлдыйт.

Ши тумпийн Россия хүваттыйн иши увәс мир чемпионатәт вердыйт.

1960-мит од вүш эвәлт Югра па Ямал мүвнәңән шимәшц немәт вәты питсүв: Александр Тасьманов, Юрий Тарлин, Александр Тарлин,

Алексей Молданов, Максим Нигаматуллин, Михаил Игишев, Валерий Комзолов, Гульназ Ильясова, Анна Адамович па па апрәң әх.

Ши тумпи кашәң од кәт пүш, шит дүңән па тәлдн айдат әвет па пухәт күтн әрашты кәсупсәт ләшәтлдыйт. Ванкүтлдый айдат әх эвәлт йилуп немәт уша павәтлүв.

Югра мүв әрашты хуятәт күтн Александр Павлович Тасьманов мет олаңмит хәннехә, мәта нем «Книга рекордов Гиннеса» немуп киникая нух хәншсы. Лүв 861 пүш вүды әхәл шәпи наврәс. Александр Павлович 1967-мит одн Касум мүвн сема питәс па енмәс. Пулңавәт вошн вәнт па хот войт леккәра вәндтыләс. Ши юпийн рәт мүвәла рәпитты юхтәс. Хәдум од хәнты хә

Касум мүв вүдәт лавәлты совхозн рәпата тәс. Әхәт уша верәс, шуши мир әрашты верәт лүв сәмла мет әмәшц. Хон Петра вош А.И. Герцен немпи пединститут етшуптум юпийн Касумн әрашты верәта вәндтәты питәс.

Г.В. Сысолятин, В.Н. Дорофеев, В.Н. Зуев, А.Д. Филиппов, А.Н. Хатанев па па әрашты верәт тәты хуятәт ар әр пунсәт, ләдн шуши мир әрашты верәт па кәсупсәт иты Арктической кәсупсәта иши нух ат хәншсыйт. Ши тумпи тәм хуятәт унтасн увәс мир кәсты верәт округ луваттыйн ләшәтты питсыйт. Ашколайтн нявремәт ши вера иши вәндтәты питсыйт.

2000-мит одн А. Тасьманов унтасн Касумн шуши мир әрашты верәта вәндтәты пәта вән тәхи омәссы. Интәм айдат әх шәта «Северное многоборье» немпи кәсупсәта вәндтәлдыйт.

О.Н. Хатанев яснәт ширн, северное многоборье немпи кәсупсәта вет әрашты вер хәншман вәд: хәлмит пүш навәрмәты, йох пила хәхәлты, даюм әвәлты, тыншәң сүва тәлты па әхәл шәпи навәргы ут.

Округевн 22 муниципальной тәхи эвәлт 14 вошәтн муй кәртәтн шуши мир әрашты верәта тәса вәндтәлдыйт, мет йама Нуви сәңхум па Сүмәтвош районнәңән. Шит пәта Югра мүвиев – шит әнтә тәп мүв илпи питы вуй па газ вүты тащәң мүв, арсыр верәт тумпийн шуши мир әрашты кәсупсәт мирев йама вәд па кәсты йама хошл.

Путәр хәншәс:
Ирина Самсонова

Айтедн увас мўвев пелды сэмәң

Мәнум газетайн ма Увас мўвева нартамды китум финн хә Фёдор Петрович Котонен олаңан хәншум. Ин елды Владимир Фёдорович Котонен дўв пухл олаңан путәр лэщәтсум.

Дўв Ямал мўв Лорвош район Мушийн ай кер тыдәш 28-митн 1949-мит олдн сема питәс. Щиты ай олдәл олаңан нәмәлдмал:

» 1953-мит олдн роман аңкем-ащем пида Карелия мўв Петрозаводск воша касәлсүв, щәта Анна упем рәпитәс. Щи пурайн давәрт пура вәс, США па СССР мўвнән кәщайт күтәлдн атма вәсәт, вән хуятәт ванкүтды «холодная война» ясаң путәртсәт, щирн Ульяна Филипповна аңкем така лупәс: «Я, щи, ма аң дәнхалум СССР мўвев кимәлдн вәлды, тәп-тәп ләль етшәс». Мўң аңкем Птицы немуп рәт кәрта Вагайской района вәлды мәнсүв, еша щәта вәсүв па йилпа Мушия керләсүв. Щәта Мария упем Лорвош район пәльничайн вух дүнәттты неңа рәпитәс.

Хәлмит класса ма Мушийн мәнсум. Ма – финн пух, щәта хәнты па сәран рәт мирнән күтн вәсум, щирн иса пурайн ләхсәңа вәсүв. Ащема ванкүтды путәртсум: «Финской ясаңа мәнәм вәндтә!», дўв юхды лупәс: «Нәңена аң мосл щи ясаң вәты». Щи пурайн Лорвош район хўваттыйн арсыр кәртәтн финнәт вәсәт. Мушия юхтыйдсәт ки, мўң хущева мойна дунтыйдсәт, күтәлдн финской щирн путәртсәт, емаңхәтләтн арисәт.

В.Ф. Котонен нәмәлдмәс, хутыса ашколайн вәндтыйдмәлдн учителят пида Кева яңхсәт:

» *Мет сыры сәран хопн Щаня юхан хонәңән Кев вәнты яңхсүв, пәнт хўват асаң па кев хўдәт вәдсүв, дәсүв. Щәлта Кев хўват шәшман Лапәтнәңк вош вәнты йисәв. Щи мәнты-яңхты верев видеокамерая нух хәншсәв. Щи пурайн Мушия экспедиция ех юхтыйдсәт, мўңева шеңк әмәш вәс дыв рәпатаел олаңан уша верты, ма аң па нәмәссум, хуты елды ищи щимәш рәпата тәты питлүм.*

Паспорт мәты пурайн кәча хә Володя парта: «Сергеев аңкен опрашнем вўя! Кеншәк вәлды питл», тәп дўв юхды така лупәс: «Антә, ащем нәмты пәта дўв финской опрашнемл пида вәлды питлүм».

Павел яйд Увас мўвн геологоразведка хуца рәпитәс, щирн ашкола юпийн Владимир ищи Тюмень вошн училищайн геодезиста вәндтыйдтыпитәс. 1967-мит олдн Ёмвоша рәпитты китсы. 1969-1971-мит оләтн Красноярской край Ужур вошн армияйн служитәс.

1973-мит олдн Владимир именеңа йис, щи пурайн Ёмвоша аңкаңкел, аңкел, Серәжа па Витя ащәңәл вәлды тәслә. 1974-мит олдн Аләна эвәл сема питәс,

▲ В.Ф. Котонен 1967-1977-мит рәпитум оләтн

ин эвәл Ёмвошн ел мәшәт лекшитты пәльничайн рәпитл. Имәл пида кәтна мәнсәңән. Владимир Фёдорович кимит пўш именеңа йис, Галина Александровна имәл пида 30 мулдас олд вәд. Ин дўв вет хилы па кәт хилы тумпи хилы тайл.

1967-1977-мит оләтн В.Ф. Котонен «Геофизик-7» немпи сейсмопартияйн рәпитәс. Щи юпийн 1981-мит олд вәнты Ёмвошн хотәт омәсты тәхийн, 1982-мит олд вўш эвәлт «Назымской» экспедицияйн вудаң топографа вәс. Перестройка пурайн Ёмвошн мўв меритты, мәты тәхийн рәпитәс. Щи оләтн В.Ф. Котонен Новосибирской геодезической академия етшуптәс па 2008-мит олд вәнты вудаң маркшейдера рәпитәс. Әхәт дўв пидәла рәпитты ех пида немәсыя

частной тәхи версәт па әл Ёмвош еха мўвәт вантты, меритты, мосты непекәт ләщәтты нәтсәт. Щиты 2017-мит олд вәнты рәпитәс па рўтыщәты мәнәс.

» *Рәпатайн арсыр верәт вәсәт. Ипўш Вўтвош пўнәлдн кәт лапәт мәр геодезистәт пида дәлдды хәшсүв. Щәлта тухлән хоп юхтәс па мўң юхи тәсыков. Ищимәш пәлтап вер Салым пўнәлдн вәс, – Владимир Фёдорович нәмәлдмәс па семнәл эвәлт сем йиңкәл хулийс. – Ма рәпитты олдам щирн 1999-мит олдн пенсия мәнсум. Россия па Югра мўвев «Ветеран труда» нем, «Шахтёрской слава» хәлмит степень мевл пос тайлүм.*

Путәр хәншәс:
Людмила Гурьева

Йиңклүв, вэнтлүв вэньдты вер

Ай тэхет потты тыдәщ 26-мит хәтл вүш эвәлт па иса 29-мит хәтл вэнта округев мұв луватн «Спасти и сохранить» немуп XXIV-мит фестиваль, ин онлайн щирн, немасыя вөн кәщайтн пүншы.

Тәмәщ җәмәңхәтл пүншум пурайн округ кәщә неңев Наталья Комарова интернет хұват айкел тәс па щәлта тәмиты щилупәс:

» *Ешәк хәйт па неңәт! Югра мұвевн нынана йм вүщә ясаң китлүм! «Спасти и сохранить» – щит Мұвтед мирәт җәмәңхәтл, мәта утев дәщәтты унтасн ин тәмхәтл вэнта мұң вәдты-холты мұвлүв, йиңклүв, вэнтлүв араттелн елды педә ищиты тәдәна па сыстама тәйтты питлүв! Дәңхалум лупты, хуты тәм одн щил җәмәңхәтл интернет хұватн тўңщирәна па хурасәна дәщәтты питләв. Щит пәта кашәң атәлт хәннехә мұң хущева юхәтты па «Спасти и сохранить» фестиваль нумсәт елды тәты веритл.*

Кашәң йилпа юхәтты ол мәрн мұң җәмәңхәтләв вәнашәк йил па енмәл, айлат әхн муй вән хәннехуятәтн лүв шеңк сәмәна па мосман мет юхи хәшум оләтн тәйла. Мұвәт-йиңкәт давәлты верәт оләңән тәп 118 хәннехә 37 па хон пеләк эвәлт мұң Югра мұвева дыв вешката па тўңщирәна верум кина хурдалкитсәт, хута вантәләт, муй щирнин йма муй вевтама дыв вәдты тәхиләдн мұвәт-йиңкәт тәм йисн тәйлийт.

Режиссера муй лауреата вәдты па йртяңкем тәмәщ җәмәңхә-

тәдн нух питум хә Лев Вахитов тәмиты щилупәс:

» *Тәм фестиваль верты пурайн мұң әрлүвщомлүв, нумәслүв тәта пунлүв. Щәлта вантлүв, муйсәр вән муй айшәк верәт елды мұвев-йиңкев шавиты пәта па елды дәщәтты. «Спасти и сохранить» немуп җәмәңхәтл ищипа Югра, Россия па па хон пелкәтн вәдты мұвәт-йиңкәт давәлты нәтл. Щит пәта телефестивальн вәдты хуятәта ма тәп йм вүщә ясаң китлүм, дәдн кашәң рәпата верел вән кәщайтн ушәна-сашәна версы, ванлтупсийн нух павәтсы!*

«Спасти и сохранить» пәта онлайн хурасн ай тәхет потты тыдәщ 28-мит хәтәдн кина верты әх, нефтяной компанияйт, айкел әкәтты хуятәт пәта округев кәщайт мирхот версәт, хута путремәсәт, муй щирн елды мұвәт-йиңкәт давәлты вер йилпатты.

Югра мұвев кәщә дәңкәр не Галина Максимова щил мирхот верум щосн тәмиты лупәс:

» *Мұң хущева мұвәт-йиңкәт давәлты щирәт оләңән иса нәмәссүв, мосәң, щит пәта тәта җәмәңхәтл кашәң ол мәр постәлүв. Арсыр мир әх Югра мұвевн әмәщ кина хурәт иса вантәләт, муй щирн лыв хущева мұвәт-йиңкәт давәлты верәт тәм йисн вән кәщайтн па әд хәннехуятәтн тўңщирәна верлийт.*

Лүв ясаңл щирн, юхи хәшум веткем ол мәр мұв илпи тәщ холумты мет вән тәхет ушәна рәпитты питсәт, дәдн мұң елды вәдты мұвлүв-йиңклүв сыстама ат вәсәт. Сыры нәхлыгум нефть кәншум тәхет ймсыева худыева сыстамтсайт.

Щәлта округ мұвәт-автәт, вэнтәт-йиңкәт вантты тәхи кәщә хә Сергей Пикунов ищитәт тәмәщ айкел тәс:

» *Нефть муй газ, вантә, мұңева ин ищипа шеңк мосл холумты. Щил унтасн округевн хәннехуятәт йма вәдләт. Мұң па арсыр национальной проектәт щирн «Экология» хұватн рәпитлүв. Щит пәта мұв илпи тәщ холумты тәхет шеңк йма па сыстама рәпатайдал юпийн кашәң мұв йир хәщуптәләт. Щил тумпийн Асн, Дәңәл асн па арсыр ай юханәтн тәм йисн йиңкәт ищиты сыстамшәка верты питсыйт. Елды мұв илпи тәщ кәншты әх нәмәсләт, муй щирн аршәк хұл енмәлты рәхл па щитәт йиңка есәдты.*

Сергей Пикунов ясаң щирн, тәмәщ җәмәңхәтләт унтасн сыр-сыр мосты верәт округев мұвәт-йиңкәт давәлты пәта мұң хущева тўңщирәна па шеңк йма верты пиньшәсыйт.

Путәр хәншәс:
Владимир Носкин

Пўпи якхот арят олаңан киника етас

Юхи хашум пурайн йис вәлупсы дерамтты ёх Пўпи якты хот пурайн ариом арят непека нух ханшсәт. Ас-угорской научной институт хуца «Антология поэзии Медвежьего праздника северных манси» немуп киника етас.

Шит йис вәлупсы дерамтты тохтүр, профессор ими Надежда Васильевна Лукина па йис вәлупсы дерамтты кандидат не, Ас-угорской научной институт научной рәпатнек Светлана Алексеевна Попова ләщәтсәңән. И киника ханшты пәта ар рәпата верас вухаль мир йис вәлупсы дерамтты ими Татьяна Дмитриевна Слинкина шәңәт. Шци киникайн ханшум путрәт вухаль мир литература дерамтты не, институт научной рәпатнек Свет-

лана Селивёрстовна Динисламова тәса нух вантас па тўнматас. Ханты мир йис вәлупсы дерамтты не Татьяна Александровна Молданова рецензия непек ханшас.

Киникайн вухаль мир Пўпи якты хот пурайн ариом 43 путәр па ар ханшман вәл. Шит, хутыса Пўпи мўвева вухлас, муй ширн Пўпи якхот пурайн хотәт вантлүв па па верәт олаңән. Шци тумпи вәлупсы олаңән, шәлта вәлупсийн ушхуль ве-

рәт, етхотәт олаңән ханшман вәл.

Шит 1901-1906-мит олатн Увас Дәв юхан хўват яңхум пурайн финской учёной хә Алквист Каннисто әкәтман ханшас. Киника вухаль па рўш ясаңнән етас. Шәта арят пәта нотайт ханшман вәлдәт, шци тумпи флешка эвәлт Пўпи якхот арят хәлдәнтты рәхл. Арят шиты ханшсийт: мет сыры кашән хәтл ариом арят, шәлта ёмәң ат арят, әхәт вәлупсы олаңән арят.

Шци киника әмәщ питл

АНТОЛОГИЯ ПОЭЗИИ
МЕДВЕЖЬЕГО ПРАЗДНИКА
СЕВЕРНЫХ МАНСИ

лўнәтты шци ёха, хуйтат вухаль мир йис вәлупсы, Пўпи якты хот олаңән уша верты дәңхаләт. Ас-угорской научной институт сайт хуца шци киника вантты рәхл.

Елена Степанова
ханшум айкел ханты ясаңа
тулмащәт:

Людмила Лонгортова

Вудаң вер олңитсы

Шци вән культурно-образовательной акция Россия мўвев культура Министерства, просвещения Министерства па «Яндекс» тәхи ёх ләщәтсәт.

«Культурный марафон» – шит шимәщ йилуп вер, мәта ут унтасн нявремәт цифровой щўңкәт ширн йилуп верәт олаңән уша павәтләт. Шит верлы, ләлн пушкиет культура верәт мосман ат тәйсәт.

2020-мит одн марафон нәл вер ширн мәңл: ар сув, як, путәр па ханши. Мет әмәщ, хуты шци вер унтасн Россия мўвевн вәлды арсыр мирәт культурайлаң вандәләйт.

Шци вер юпийн уша верты рәхл, Россия мўвевн арсыр мирәт вәлдәт, дыв юкан йис верәт тәйләт, тәп күтәлн ләхсәңа, яма вәлдәт.

«Культурный марафон» ләщәтты Россия мўвев культура вудаң ёх нәтләт – кина верты ёх, ар сувәт ләщәтты, хурәт ханшты хуятәт.

Тәм ол ай тәхет потты тыләщн шци акция олңитлы, интернет хўват вохты непеккитты рәхл: [/education.yandex.ru/culture/](http://education.yandex.ru/culture/).

Шци акцияйн әшколайн вәндтәйлдты нявремәт, айлат ёх, няврем вәндтәты хуятәт, әңкетәщет елды вәндтәйлдты ширн тәйләт.

Йса мирхотәт Ас потты тыләщ 1-мит хәтл вўш эвәлт ван хәтлуп тыләщ 1-мит хәтл вәнты

Культура верәт тәты ёх. 2017-мит ол.
Н. Рагимова верум хур

вердәйт. Шци пурайн кашән хәннехә Россия мўвев мирәт культура олаңән уша павәтты ширн тәйл.

Мосл лупты, мәнум 2019-мит одн шци верн 1 миллион хәннехә вәндтыләс, 700 шурәс

няврем мосты иньшә-супсәта ястәсәт, няврем вәндтәты 8300 хуят вәндтәйлсәт.

Путәр ханшас:
Надежда Новыхова

Олюпн хур ханшты ханты ики антэма йис

Тәмхәтл Ас потты тылдь 9-митн ханты мир вулаң ики Геннадий Степанович Райшев тум Төрума мәнәс.

Геннадий Степанович Ас потты тылдь 18-митн 1934-мит одн Сивохреbt ай вошн Самаровской мўвн Остяко-Вогульской национальной округн сема питәс.

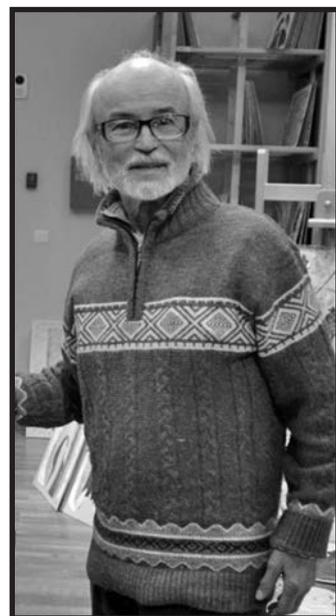
Лўв олюпн хур ханшман ар од мәр рәпитәс. Геннадий Степанович Райшев арсыр мўвәтн йма мирәтн вәйман тәйса, немд йиңка сашд, мўва сашд. Тәм хуятэв хәс шураc мулдтас хур ханшәс. Ханшум хурлад Ёмвошн дўв немуп галерея-мастерской хуца вәлдәт. Ши тумпи Геннадий Степанович олюпн верум хурәт

Тюмень, Сәрханл, Тәпәл, Карпинск, Екатеринбург, Алтай па Москва хон вошн Третьяковской галерея хуца па Российской академия художеств хуца мир вантыйлды кеша тәйдайт.

Геннадий Степанович кәрша алумсәлэ ханты мирл, сема питум мўвд вәлупсы хўват тўңшираңа, вешаңа вәлман па рәпитман. Тәм Вулаң ханты ики шәшум әшл вўтәң, верум верд ар. Лўв Российской академия художеств эвәлт сорнең мевд посн па «За служение искусству» немуп орде-

нан мойлуптәсы, немл «Лучшие люди России» киникая ханшман вәд. Тәм хуятэв арсыр вән мойлупсәт тәйс. Лўв Российской академия художеств тәхия луңман вәс. Шәлта «Заслуженный деятель культуры», «Заслуженный художник России» немәт тәйл. Ши тумпи лўв Югра мўв па Карпинск вош Почётной гражданина лўңәтла.

Мўң, «Ханты ясаң» газетайн рәпитты хуятәт шаляң-есләң ясаңәт рәтнәлала, вәтаң әхлала китлўв. Ханты мир ешәк пух Геннадий Степанович, мўң нан

шәшум йм әшен елды кўшлэв, нәң верум ар верен елды тәлэв!

Сергей Иванович Хунзи хўв пәнта мәнәс

Тәм ванән васы мәнты тылдь 24-митн Нижневартовск вошн нәптәд 63 ола йовум ханты икие, округев тынәң хәннехә, иса пурайн мир пәда сәмәң хуят Сергей Иванович Хунзи антэма йис. Хўв пәнта иса кеша шәшмәс йм хәннехә.

Сергей Иванович Ямал мўв Лорвош район Питдор кәртән сема питәс, щәта енмәс па әшколайн вәндтыләс.

1970-мит олатн лўв комсомольской путёвка непекн мәсы па Нижневартовск воша рәпитты китсы. Тәта 30-кем од мәр ханты хә мўв илпи питы вуй па газ вўты тәхийн машиниста рәпитәс. Шәлта ветьяң од вўша йовмалдн рўтщәты мәнәс. Юдн омәсман мәремәты питсы, кўш арсыр тәхийн еша рәпитәс, тәп дўв пәтәла щит нюр сәма ән рәхты верәт вәсәт. Ши пәта нумса юхтәс лўв саттәда вер пўншты. Вантә, айтелдн вой-хўд велпәсләты хошәс.

Кәтлем од мәр непекәт ләщәтәс. Шеңк давәрт вәс. 2013-мит одн «Хунзи»

община немасыя Реестр непека нух хәншсы. Щиты айкемн лўң па сўс мәр «Хунзи» община әх хўд велпәсдуман вәлдәт. Мушатум хўд Нижневартовск вош хўд завода мәлдәт. Тәд пурайн дыв вой велман вәнт хўват йнхләт.

Вой па хўд велпәсләты вер тумпийн «Хунзи» хоттел әх община тәхи шуши мир әмәңхәтләт, сыр-сыр вәйтантупсәт па якхотәт ләщәтләт. Шәлта увәс мир культура верәт, әмәңхәтләт оләнән айкел тәләт, кәсупсәт ләщәтләт па мир епләң летутәтн лапәтләт.

Кашәң пурайн Хунзи хоттел әх унтасн тәта

дант йиңк па хошум йиңк кавәртды, няр хўд эвәтды, камн нянь кәрн епләң нянь верды. Щит пәта пәсанән иса увәс мир детут вантты па дety рәхәс. Ши тумпийн нявремәт па вән хуятәт күтн сырсыр шуши мир әращты кәсупсәт ләщәтләйт, якхотәт ванлдәләйт па увәс мир пурмәсәт эвәлт ванлдупсәт верләйт.

Мўң, «Ханты ясаң» па «Луима сәрипос» газетайнәлўвн рәпитты әх, сәмлүв кәшет па нумәслүв давәртәт, нәптәд вәна телка йовум хуятэв, тынәң ханты хәннехә вәтшәсәв. Лўв рәтлала шаляң ясаң китлўв, тәм шәкәң хәтләтн мўң нын пилана вәлдүв. Сергей Иванович Хунзи уллот нямәка ат вәд.

75
ПОБЕДА
1945
2020

Ащел даля яңхәс

Сүмәтвошн вәлты хә Юрий Алексеевич Себуров ащел Вудаң даля яңхум вер олаңан айкел тәс.

Ащел – Алексей Деомидович Себуров Түкьякәң кәртән вәс. Катрая ар ай кәрт Түкьякәң пүңәлн вәс, щит Щепур кәрт, Нүм Түкьякәң, Лүң кәрт. Түкьякәң – ханты щирн, щит «түкья кәрт», вантә, дүв депәлн Ас керләл. Мосд лупты, хуты Түкьякәң кәртән тәп 1937-мит одн колхоз пүншсы па заготконтора версы. Щи пәта ай кәртәтн вәлум күтуп Ас хәнтәт щив худыева иса нух хәндштәсыйт.

Юрий Алексеевич яснәт щирн, ащел тәндуп тыләщ ветмит хәтәлн 1927-мит одн сема питәс па антәма йис вән кер тыләщ нәлмит хәтәлн 1977-мит одн. Щи пәта Түкьякәң пүңәлн 17-мит километра вүшн вәлты хәләщн шависы. Вантә, арсыр ай кәртиет күтупн ай хәләщ пәхәр вәс, хута хәнтәтн шәкәң тәхи йис пурайт вүш эвәлт дэщәтсы. Хән Алексей Деомидович далясты тәсы, щи пурайн лүв ветмит класс вүш вәнта тәп вәндтыләс. Вантә, Полнавәт ашколайн сырыя вәс па рүщ ясәңән яма путәртты хошәс. Алексей Деомидович кәт упи Ульяна, Дарья па Вәнтари яй тәйс. Яйл трудармия служитты китсы. Дәл хәра Алексей лүңән 1943-мит одн вохсы. Щи пурайн 15 хәннехә арсыр ай кәртәт эвәлт ийха әкәтсыйт па Ёмвош вәнта тәсыйт. Алексей Деомидович дәхсәл Николай Леонтьевич Себуров пида ийха дәл хәра мәнсәңән.

Дәхсәл ащи дыведа четушка кеван мәс па щиты лупәс: «Хән Троица кәрт пүңәлн мәнты питләты, пори вераты, щирн юхи дәл эвәлт юхәтләты!» Итәх әх тәп щиты нәхмәсәт: «Пори вера

муй әл вера, ищипа дәл хәрн худыева пәратльпов!» Дәхсәл ащи па щиты юхлы лупәс: «Антә, тәм ай әх ищипа юхлы пида тәлаңа юхәтләт!» Щи неводникән даля мәнум хуятәт эвәлт әхәт Алексей, Николай дәхсәл па Паштәр кәртәң хә Роман Алексеевич Пятников юхи тәлаңтелн юхәтсәт.

Роман Алексеевич иса Вудаң дәл верәт сунхуптум юпийн Япония хон пелка па далясты яңхәс. Порт-Артур вүшвәнта дәл хәрәтн вәс па ищипа юхи юхтәс.

Юрий Алексеевич лупәс, хуты ащел путәртыләс, муй щирн дәл хәра вохсы па хуты мет олаңән вән кәщайтн пушкаит эвәлт есәлты вәндтылдыт тәхия китсы. Вәндтәты верл юпийн вәлщи дәл хәра далясты тәсыйт. Щәлта ащел путәртәс, хуты снайпер немәщ хә мүң әхлүв итн-итн пәратты керләс. Вән кәщайтн солдатәт партсыйт щи немәщ ики мущатты. Алексей пилаңа вәлты әхләд пида ямкем хүв щи немәщ кәншсәт. Имудтыйн снайпер хә юх тый эвәлт дүв хущела ил навәрмәс. Алексей лүвәл автоматн ух пәтәл эвәлт хәтыщәслә па әхәт кәщайта айкел верәс, хуты дыв немәщ икел мущатсәт. Щәлта ащел путәртәс, хуты вән кәщайтн дыв рүтыщәты тәхи арталәты китсыйт. Ямкем хүв тывелт-тухелт пилхәйл пида яңхсәңән. Имудтыйн пәл рүва олаң тый эвәлт Алексей шәншәла немәщ ики вана хәтумәс, ешәл хуца пәсты кеши тәймәл. Лүв щи немшәл ям еш пелка така кәтләсәс па ешәл юврая мәрәмәслә. Щитәл юпийн мұва питум кеши нух әләмәслә па немшәл тура щитәл доньщсәлә. Әхәт щи кешел нух

А.Д. Себуров Германия хон пеләкн 1948-мит одн

вүслә па рәт мұвәла тәслә па ям хүв юдн тәйсәлә.

Юрий Алексеевич путәртәс, хуты ащел далясман Германия хон пеләк мұва юхтәс. Еша әхәтшәк елды Польша хон пеләк мұвн Варшава вош илпийн армияйн служитәс.

Тәп 1950-мит одн Алексей Деомидович Себуров юхлы пелә рәт мұвәла юхтәс. Мет олаңән ДОСААФ хуши, щәлта Райпотребсоюзән рәпитәс па әхәт леспромхозән лүведа рәпата мущатәс. Щәлта хоттел хуятәңа йис па 1953-мит одн Түкьякәңа щемьейл пида касләс.

Любовь Вынгилева дэщәтум айкеләт щирн ханты ясәңән хәншәс:
Владимир Енов

Ханты ясанг
(Хантыйское слово)
№21 (3561), 12.11.2020

Соучредители
Дума, Правительство
Ханты-Мансийского
автономного округа – Югры
Издатель
Департамент общественных
и внешних связей Ханты-
Мансийского автономного
округа – Югры

Редакция

Врио директора, главный редактор – **Кондина Г.Р.**
Телефон (3467) 33-22-72

Заместитель главного редактора – **Вах Н.И.**
Телефон (3467) 33-24-02

Отвественный секретарь – **Рагимова Н.В.**
Телефон (3467) 33-24-02

Адрес редакции и издателя:

628011, г.Ханты-Мансийск,
ул.Комсомольская, 31
тел./факс (3467) 33-17-52

E-mail: gazeta@khanty-yasang.ru
Газета размещена на сайте
www.khanty-yasang.ru
Отпечатано:

ООО «Новости Югры-
Производство» г. Сургут,
ул.Маяковского, 14.

Индексы **04393, 54393**

Тираж **2166** экз.
Заказ **3952**
Цена свободная

Газета зарегистрирована
Управлением Федеральной
службы по надзору в сфере
связи, информационных
технологий и массовых
коммуникаций по

Тюменской области,
ХМАО-Югре и ЯНАО.

Свидетельство о регистрации
ПИ №ТУ 72-00796
от 23 января 2013 г.

Мнение авторов
публикаций не
обязательно отражает
точку зрения
редакции.